

UDK: 371.26:371.279.7:378.147(4:497.5):811.163.42'243

Prethodno znanstveno priopćenje

Prihvaćeno za tisak: 18. prosinca 2008.

Različiti sustavi ocjenjivanja i usporedne ljestvice

Jasna Novak-Milić i Mirela Barbaroša-Šikić

Zagreb

U radu se daje pregled različitih sustava ocjenjivanja poglavito europskih zemalja, ali i nekih zemalja s drugih kontinenata. Pokazuje se raznolikost u vrsti ocjenjivanja (kvalitativno, kvantitativno), znakovima ocjenjivanja (brojke, slova, riječi, postotci, bodovi, dodatni znakovi poput + ili –), rasponu ocjenjivanja (od dva stupnja: prolazno i neprolazno, tri, četiri, pet, šest, sedam sve do 20), smjeru ocjene (ljestvice rasta ili pada, tj. najviša najmanja brojka poput 1 ili najviša brojka). Na primjeru ocjenjivanja u Sveučilišnoj školi u Zagrebu pokazuje se kako se može postupiti kada je potrebno rabiti dva različita sustava ocjenjivanja.

1. Uvod

U različitim oblicima nastave ocjenjivanje je jedan od najproširenijih načina procjenjivanja znanja. Većina ga država rabi na svim obrazovnim razinama, od osnovnoškolske do doktorske, i u gotovo svim područjima, tako i u jezičnome. Ocjenjivanje je važno svima koji će na temelju ocjene donositi različite prosudbe.

U ovome će se radu najprije kratko prikazati sustavi ocjenjivanja nekih europskih i ostalih zemalja kako bi se osvijestila njihova raznolikost. To je posebno važno u ovo vrijeme kada neke zemlje mijenjaju ljestvice ocjena, a druge se spremaju prevoditi ih na sustav ECTS. Prijelazno je razdoblje često obilježeno usporednim ljestvicama ili opisivačima te navedenim odnosom stare i nove ljestvice. Kako je, dakle, ovo područje u svojevrsnim promjenama, navodi u nastavku teksta ne moraju (nužno) više u svemu biti točni.

2. Različiti sustavi ocjenjivanja

Većina država ima vlastite sustave ocjenjivanja. Neki su od njih u različitim državama jednaki ili vrlo slični, često uslijed zajedničke kulturne povijesti (npr. Hrvatska, Slovenija, Mađarska). Drugi su na prvi pogled očito jako različiti (npr. Hrvatska i SAD). Treći su pak spoj sličnosti i razlike. Razlike se očituju u samim ocjenama (brojke, slova, riječi, bodovi, postotci), u njihovu rasponu (od dvočlanih do višečlanih ljestvica) i odnosu između pojedinih članova, granici prolaznosti itd. Katkada se teško snaći kada treba očitati tuđi sustav (npr. Hrvatska i Njemačka). Posebno zato što se u nekim očitim razlikama kriju veće sličnosti nego u izvanjskim sličnostima.

Na primjer, ako dvije zemlje imaju petočlanu ljestvicu brojčanih ocjena, dok treća ima šestočlanu, na prvi se pogled može činiti da su petočlane ljestvice ocjenjivanja međusobno sličnije nego i jedna sa šestočlanom. No to ne mora biti tako. Moguće je da jedna petočlana ima tri prolazne i dvije neprolazne ocjene, šestočlana tri prolazne ocjene i tri neprolazne (od kojih se jedna vrlo rijetko daje), dok druga petočlana ima četiri prolazne i samo jednu neprolaznu. U tome su slučaju prva petočlana i šestočlana međusobno sličnije (imaju tri prolazne, a u praksi uglavnom i dvije neprolazne).

Na primjer, i ruski i hrvatski sustav imaju petočlanu ljestvicu brojčanih ocjena, ali su u hrvatskome prolazne četiri, a u ruskome sustavu samo tri ocjene (1).

(1)	<i>Hrvatska</i>	<i>Rusija</i>	<i>prijevod</i>
5	izvrstan/odličan	5 отлично	odličan
4	vrlo dobar	4 хорошо	dobar
3	dobar	3 удовлетворительно	zadovoljavajuć
2	dovoljan	2 неуд	nezadovoljavajuć
1	nedovoljan	1 кол	nedovoljan

K tomu, i unutar pojedinih zemalja pojavljuju se raznolikosti. U nekim je zemljama ocjenjivanje ujednačeno na svim razinama. U drugim se pojavljuju različitosti u ocjenjivanju ovisno o razini obrazovanja: osnovnoškolskoj, srednjoškolskoj, sveučilišnoj. Tako npr. Rumunjska ima ljestvicu od četiri ocjene u osnovnoj školi, a deset ocjena u srednjim školama i na fakultetima. Pojavljuju se razlike čak i u samoj ustanovi u kojoj se ono provodi. Tako se npr. u Španjolskoj razlikuju ocjene donesene na temelju provjeravanja, tj. ocjene na testovima i ocjene koje su rezultati procjenjivanja, tj. ocjene koje se unose u svjedodžbe (v. Jelaska i Cvikić 2008).

Škole u mnogim zemljama služe se brojevima u različitome rasponu (najčešće od četiri do dvadeset) ili slovima. U osnovici tako iskazanih ocjena zapravo su opisne (leksičke) ocjene (npr. izvrstan, vrlo dobar, dobar i sl.), a brojčani i slovni izrazi služe za kraće i jednostavnije bilježenje. Kada se

brojevi pripisuju leksemima (npr. izvrstan = 5) ili slovima (npr. izvrstan = A), uključujući i duge znakove poput +, −, / (kao američko A+, A, B− itd.), tada su brojevi ordinalne varijable (više Valdevit i Jelaska 2008).

2.1. Brojke i riječi

Katkada su leksičke ocjene istovrijednice u različitim jezicima, katkada različite, a katkada imaju upravo obratnu vrijednost. Tako broj 5 u Hrvatskoj, Sloveniji i Mađarskoj odgovara najboljoj ocjeni (izvrstan/odličan, slov. *odlično*, mađ. *jeles*), a 1 nedovoljnoj (slov. *nezadostno*, mađ. *elégtelen*). U Bugarskoj 5 nije najbolja ocjena (6 *otličnen*), nego ocjena ispod nje (bug. *mnogo dobyr*). Slično je sa slovima: A u većini sustava odgovara ocjeni izvrstan, međutim u Finskoj je ono kratica za najnižu prolaznu ocjenu.

Upravo ta proizvoljnost u pripisivanju brojki (i slova) leksemima dokazuje ordinalnost navedenih brojčanih (i slovni) ocjena (Valdevit i Jelaska 2008). Nju snažno podupire činjenica da su leksički nazivi u tri navedena slavenska jezika srodni. Fonološki su vrlo slični, kao hrvatski, slovenski i bugarski u (2), ali se njima u prva dva jezika pripisuje brojka 3, dok mu se u bugarskome pripisuje brojka 4.

(2)	jezik	naziv	brojka
	hrv.	<i>dobar</i>	3
	slov.	<i>dobro</i>	3
	bug.	<i>dobyр</i>	4

Dodatni je dokaz činjenica da neke zemlje, npr. Austrija, Slovačka i Češka, značenjski imaju upravo obratne ljestvice nego spomenute tri zemlje (Hrvatska, Slovenija, Mađarska) koje su sve svojedobno pripadale Austro-Ugarskoj. U njima je brojka 1 pripisana najboljoj ocjeni, kao u (3), a ta brojka u hrvatskome označava najlošiju neprolaznu ocjenu.

(3)	jezik	naziv	brojka
	austr.	<i>sehr gut</i>	1
	slovač.	<i>výborný</i>	1
	češ.	<i>vyborne</i>	1

No austrijskome je leksemu *gut* kao ocjeni pripisana brojka 2 (tik ispod najbolje), dok je slovačkoj ocjeni *dobrý* i češkoj *dobře* (u ljestvici od četiri ocjene) pripisana brojka 3, dakle treća po redu ocjena od najviše, kao u (4). Pri tome se može činiti kao da su slovačka i češka ocjena sličnije, no nije tako. Naime, u Češkoj je ocjena dobar na nekim sveučilištima najniža prolazna ocjena jer joj ljestvica ima samo tri prolazne (1, 2, 3) i jednu neprolaznu (4). Slovačka ocjena 3 druga je prolazna ocjena u ljestvici od pet ocjena.

(4)	<i>jezik</i>	<i>naziv</i>	<i>brojka</i>
	austr.	<i>gut</i>	2
	slovač.	<i>dobrý</i>	3
	češ.	<i>dobře</i>	3

2.2. Raspon ljestvica

Osim spomenutih razlika u vezi brojke i leksema te njihovomu mjestu u nizu, različite zemlje ili čak i ustanove imaju različit raspon ljestvice. Tako većina spomenutih ima ljestvicu od pet stupnjeva.

Druge imaju širi raspon, od 6 (npr. škole u Njemačkoj i Švicarskoj, s time da imaju obratan poredak: njemačko 1 najbolja je ocjena, a švicarsko najgora), 10 (npr. Nizozemska, Grčka, Litva), 12 (npr. Ukrajina) čak do 60 (Luksemburg).

Osim raspona, ljestvice se razlikuju i po broju neprolaznih ocjena. Neke zemlje imaju samo jednu neprolaznu ocjenu, kao i Hrvatska (npr. Austrija, Bugarska, Poljska), druge imaju dvije (npr. Njemačka, Estonija, Ukrajina), treće tri ili više (npr. Litva, iako ne svugdje, Nizozemska, Francuska, Luksemburg). Primjer šire ljestvice naveden je u (5).

(5)	<i>nizozemski</i>	<i>prijevod</i>
10	uitstekend	izvrsno
9	zeer goed	vrlo dobro
8	goed	dobro
7	ruim voldoende	više nego dovoljno
6	voldoende	dovoljno
5	bijna voldoende	jedva dovoljno
4	onvoldoende	nedovoljno
3	zwaar onvoldoende	izrazito nedovoljno
2	slecht	slabo
1	zeer slecht	vrlo slabo

2.3. Sustavi ocjenjivanja i obrazovne razine

Katkada je u jednoj državi sustav ocjena na svim razinama jednak. Katkada je sustav ocjenjivanja zemljopisno ili administrativno različit, ovisi o županiji, općini ili pak regiji (npr. u Švicarskoj). Katkada ovisi o razini obrazovanja (npr. u Finskoj), pa se npr. u osnovnim i srednjim školama rabi široka ljestvica ocjena (npr. 1–10), a na fakultetima i višim školama uža (npr. 0–5). Ili se u razrednoj nastavi rabi jedan, u predmetnoj drugi, a na visokoškolskoj treći. Katkada pojedina ustanova ima vlastiti sustav, npr.

posebnu ljestvicu za izvedbu (npr. 0–10 u Španjolskoj), a posebnu za postignuća (npr. 1–4). U Kanadi prosjek ocjena varira prema županiji, razini obrazovanja (gimnazija ili sveučilište), ustanovi (npr. Queen's ili Toronto), čak i na različitim fakultetima iste ustanove (npr. Ryerson ili Université du Québec à Montréal).

2.4. Sustavi ocjenjivanja unutar predmeta

U nekim zemljama kao i u Hrvatskoj (npr. u Češkoj) ispiti tijekom nastave, usmeni ispiti, ili čak i završi ispiti imaju ocjene obilježene dodatnim znakovima poput + – / koji proširuju osnovnu ljestvicu. Tako se u Hrvatskoj pojavljuju i ljestvice kao u (6.i) što znači da imaju sedamnaest stupnjeva, ili pak ljestvice bez međuocjena $1/2$, $2/3$, $3/4$ i $4/5$, kao u (6.ii), što znači da imaju trinaest stupnjeva. Katkada čak i pojedini nastavnik ima vlastiti sustav ocjenjivanja.

No konačna se ocjena u Hrvatskoj svodi samo na tzv. cijele brojke, tj. brojke bez ikakvih dodatnih oznaka: 1, 2, 3, 4, 5, dakle na mnogo užu ljestvicu, kao u (6.iii). Ta cijela brojka može biti ishod različitih izračuna, matematičkih (tj. statističkih prikladnih ili neprikladnih) ili kakvih drugih, u kojima brojčane ocjene nemaju jednaku težinu. U (6) očito je da se brojčane ocjene modificirane plusom ili minusom u (6.i) ili (6.ii) jednostavno svode na cijeli broj, tj. zaokružuju, u (6.iii).

(6)

i.	tijekom godine	1	1+	$1/2$	–2	2	+2	$2/3$	–3	3	+3	$3/4$	–4	4	+4	$4/5$	–5	5
ii.	tijekom godine	1	1+		–2	2	+2		–3	3	+3		–4	4	+4		–5	5
iii.	završno			1			2				3				4			5

Treba napomenuti da pojedini nastavnici ne zaokružuju tzv. polovične ocjene ($2/3$, $3/4$, $4/5$, a posebno ne $1/2$) na višu vrijednost, nego na nižu ili ih zaokružuju različito, prema prilici. U Hrvatskoj se često tako zaokruženim brojkama izračunava srednja vrijednost, na taj se način izračunava i konačan uspjeh. Treba istaći da to Valdevit i Jelaska (2008) smatraju neprikladnim s obzirom da je riječ o ordinalnoj varijabli koja prema statističkim pravilima ne podliježe nikakvim računskim operacijama.

2.5. Slova, riječi i bodovi

Neke zemlje ili ustanove uz brojčane, slovne i(li) leksičke ocjene donose i bodovne ocjene. Ako su ocjene nastale isključivo na temelju bodova, onda nisu ordinalne, nego numeričke, pa bi se na njima smjele raditi računske

operacije (Valdevit i Jelaska 2008). Naime, u tome slučaju netko tko ima 60 bodova zna dvostruko više nego netko s osvojenih 30 bodova.

Umjesto bodova mogu se pojaviti i postotci, kao u (7), gdje su navedeni postotci za Australiju. Katkada se bodovi ili postotci samo podrazumijevaju, tj. ne ispisuju se u svjedodžbama.

(7)	<i>ocjena</i>	<i>postotak</i>	<i>prijevod</i>
	A (<i>Excellent</i>)	93 i više	izvrsno
	B (<i>Good</i>)	92–83	dobro
	C (<i>Average</i>)	82–73	prosječno
	D (<i>Below Average</i>)	72–63	ispodprosječno
	E (<i>Failure</i>)	ispod 63	pad

3. Ocjenjivanje u Hrvatskoj

Sustav ocjena u Hrvatskoj djelomično pokazuje moguće različitosti u ocjenjivanju samo u jednome sustavu. Ocjene su na svim razinama obrazovanja zasad iste: opisno-brojčane ocjene *izvrsan* (5), *vrlo dobar* (4), *dobar* (3), *dovoljan* (2) i *nedovoljan* (1), od kojih su prve četiri prolazne, a jedna neprolazna. U hrvatskome sustavu postoje razlike u tome što se uzima u obzir pri ocjenjivanju.

U osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj praćenje i ocjenjivanje učenika regulirano je Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi 1995. godine (Ministarstva prosvjete i športa) i Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, koji je donesen 2008. godine, a poziva se na Nacionalni kurikulum (koji još nije donesen). Tim je dokumentima određeno da se učenici ocjenjuju iz svakoga nastavnoga predmeta (brojčanim ocjenama od 1 do 5), ali i iz vladanja (opisne ocjene *uzorno*, *dobro* i *loše*).

Elementi su brojčanoga ocjenjivanja u osnovnoj školi unaprijed utvrđeni za svaki predmet, dok su elementi brojčanoga ocjenjivanja u srednjoj školi proizvoljni. Zaključna ocjena iz nastavnoga predmeta na kraju nastavne godine “ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine upisanih ocjena” na polugodištu (što je dobro, ali se time ipak podrazumijeva aritmetička sredina) jer se treba temeljiti na praćenju, tj. “sustavnom bilježenju zapažanja o razvoju njegova (učenikova, op.a.) interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja nastavnog predmeta ili odgojno-obrazovnog područja, njegov odnos prema radu i postavljenim zadacima te odgojnim vrijednostima” (Pravilnik 1995). S druge strane, ocjena općega uspjeha aritmetička je sredina ocjena iz svih predmeta.

Općenito govoreći, što je u hrvatskome sustavu viša razina obrazovanja, to se ocjena sve manje temelji na procjeni (v. Jelaska i Cvikić 2008),

a sve više na provjeri znanja. Tako se na akademskoj razini, za razliku od nižih stupnjeva obrazovanja, gotovo u potpunosti iz ocjene gube elementi interesa, motivacije i sposobnosti te se ona u pravilu temelji na rezultatima provjere znanja. Dakle, premda su ocjene prividno iste, na različitim obrazovnim razinama razlikuje se “sadržaj” ocjene, tj. ono što se njome iskazuje. Zajedničko je svim podsustavima u Hrvatskoj da se znanje najčešće ocjenjuje prema unaprijed očekivanomu. Ljestvice se ne oblikuju prema najboljima (kao u američkome ili u sustavu ECTS), nego prema unaprijed određenim ljestvicama ocjena na kojima prag prolaznosti nije ujednačeno određen i obično se kreće između 50 i 75% (s razinom obrazovanja raste i prag prolaznosti).

Ove opće naznake o hrvatskome sustavu ocjenjivanja, uz već prije rečeno, jasno pokazuju da unutar samoga sustava postoje različitosti, a s Bolonjskim procesom i ECTS-om ocjenjivanje će se možda promijeniti. Pritom ne bi trebalo odustati od dosadašnjega sustava, već primjenjivati novi uz postojeći.

4. Usporedna ljestvica

Kao što je vidljivo iz navedenih usporedaba, i u svijetu i u samoj Europi sustavi ocjenjivanja tako se razlikuju da ih uopće nije jednostavno usporediti. Kako svaka zemlja ima razloge za svoj odabir, mnoge i višestoljetnu tradiciju, nije vjerojatno niti bi bilo dobro da se ona samo tako promijeni. To nije ni lako učiniti jer ocjenjivači često prenose ustaljene načine ocjenjivanja i kada se ljestvica promijeni. No svakako bi bilo nužno moći jednostavnije prevoditi i uspoređivati ocjene.

Europsko sveučilišno društvo — EUA (*European University Association*), udruga koja predstavlja sveučilišnu zajednicu u Europi (46 zemalja), a nastala je 2001. spojem Društva europskih sveučilišta (CRE) i Konfederacije rektorskih konferencija Europske Unije, predložila je ljestvicu za prijenos ocjena iz jedne sveučilišne ustanove u drugu.

4.1. Ljestvica ocjenjivanja ECTS

Navedena usporedna ljestvica, sustav ocjenjivanja koji ima slovne ocjene, predložena je za ECTS sustav (engl. *European Credit Transfer and Accumulation System*), dakle za sveučilišnu nastavu. Ta se ljestvica treba rabiti kao dodatna ljestvica kako bi poslužila u prijenosu ocjena s jednoga sveučilišta u drugo. Ocjene se daju slovima od A (najbolja ocjena) do F (najniža, neprolazna ocjena) sa sažetim opisom, kao u (8). Tom se ljestvicom služe različita europska sveučilišta, a kao što joj ime kaže, omogućava jednostavniji prijenos

ocjena pri promjeni mjesta studiranja. Ljestvica prolaznih ocjena sastoji se od pet stupnjeva, a ljestvica neprolaznih od dva.

(8)

ocjena	% studenata koji su prošli	opis	prijevod
A	best 10 (90–100%)	<i>Excellent</i>	Izvršno: izuzetno postignuće
B	next 25 (65–90%)	<i>Very good</i>	Vrlo dobro: iznad prosjeka
C	next 30 (35–65%)	<i>Good</i>	Dobro: općenito dobro postignuće
D	next 25 (10–35%)	<i>Satisfactory</i>	Prihvatljivo: prihvatljivo, s nedostacima
E	next 10 (0–10%)	<i>Sufficient</i>	Prolazno: prolazno, jedva dovoljno
FX	—	<i>Fail</i>	Nedovoljno: potreban rad do prolaza
F	—	<i>Fail</i>	Pad: mnogo toga nedostaje do prolaza

4.1.1. Usporedna, ne zamjenska ljestvica ocjenjivanja

Usporedna slovna ljestvica Europske komisije napravljena je, dakle, kako bi služila za razumijevanje i usporedbu ocjena različitih država ili drugačijih sustava. Važno je naglasiti da se njome ne žele zamijeniti drugi sustavi (iako će vjerojatno neka sveučilišta prijeći na njega), što znači da prema njoj ne bi trebalo promijeniti ocjenjivanje u Hrvatskoj. Trebalo bi samo omogućiti da se hrvatske visokoškolske ocjene mogu izraziti i pomoću nje.

To je izuzetno važno promicati jer se već događalo da se neke preporuke, prijedlozi ili smjernice europskih tijela shvaćaju kao čvrsto propisani zakon. Slično se već i drugdje u Europi (v. Bergovec 2007), a izrazito u Hrvatskoj događa s CEF-om (2001), odnosno ZEROJ-em (2005). Svaka ustanova koja se služi predloženim usporednim slovnim ocjenjivanjem za ECTS donosi vlastite odluke o njegovoj primjeni, i to polazeći od vlastitoga sustava. Cilj joj je objektivno procjenjivanje studentova znanja i sposobnosti u odnosu prema drugim studentima u istome sustavu (*ECTS Users' Guide 2004*). Studenti se prema uspjehu najprije razvrstavaju na one koji su zadovoljili i one koji nisu, a unutar te dvije skupine dalje se razvrstavaju u manje skupine. Prema brošuri *ECTS Users' Guide* iz 2004. godine, ne preporuča se uporaba leksemima izraženih ocjena (izvršno, vrlo dobro, dobro itd.) jer oni ne odgovaraju ljestvici utemeljenoj na postocima kakva je sustav ocjenjivanja ECTS.

4.1.2. Statistički preduvjeti za usporedno ocjenjivanje

Važno je da se prema pravilima sustava ECTS rangiranje, a time i dodjeljivanje ocjena ECTS, provodi ako najmanje trideset studenata dobije prolaznu ocjenu (pri istovremenom provjeravanju većega broja studenata), odnosno na temelju petogodišnjega praćenja distribucije ocjena i sličnih metoda kada se studenti ocjenjuju u manjim skupinama. Radi bolje zornosti i objektiv-

nijega tumačenja ocjene, preporuča se u ispisu ocjena navesti i postotak studenata koji nisu zadovoljili.

4.1.3. Ocjenjivanje prema normi

Treba napomenuti da se ocjene dodjeljuju na temelju međusobne usporedbe studenata, a ne na usporedbi studenta s unaprijed određenim apsolutnim vrijednostima. To znači da nije nužno neki ispit riješiti 100% da bi se dobila ocjena A. U teoriji se ta ocjena može dobiti i za test u kojem je samo 70% točnih odgovora, ako takav rezultat ulazi u 10% najboljih rezultata. Prag prolaznosti nije određen. Dakle, ovom se ljestvicom ocjenjuje prema normi (eng. *norm reference*), a ne prema kriteriju (engl. *criterion reference*), što je posve drugačiji način ocjenjivanja nego što se provodi u Hrvatskoj.

5. Primjena dvaju različitih sustava ocjenjivanja

U ovome će se poglavlju pokazati primjer supostojanja dvaju različitih načina ocjenjivanja kako bi se pokazalo da je moguće donositi usporedne ocjene. To je jedno od mogućih rješenja za međunarodnu prevodivost ocjena.

5.1. Primjer usporednoga ocjenjivanja

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture ima dugogodišnje iskustvo u usporednoj primjeni dvaju različitih sustava. Od početka djelovanja 90-ih godina prošloga stoljeća u Školi je postojala potreba da se u svjedodžbama iskažu ocjene prema dvama sustavima — hrvatskome i američkome, zbog povećega broja studenata iz SAD-a i Kanade, posebice u razdoblju kada je Škola uključivala i neke američke sveučilišne programe. Dodatna je poteškoća pri tome što ne postoji jedinstveni američki sustav ocjenjivanja pa postoje mnoge razlike između pojedinih škola i sveučilišta, odnosno između država. To se posebno odnosi na granicu prolaznosti, stvarnu ili moralnu. No razlike su među tim sustavima ipak znatno manje nego između bilo kojega američkoga podsustava i hrvatskoga. U Sveučilišnoj školi prihvaćen je najčešći američki podsustav, kojim se služi većina američkih škola i sveučilišta i na kakav je navikla većina polaznika Škole. Američki sustav, za razliku od hrvatskoga, ima ocjene izražene slovima, koja se na prvi pogled jednostavno mogu zamijeniti hrvatskim brojkama, kao u (9).

(9) *hrvatski* *američki*

5	A
4	B
3	C
2	D
1	F

Međutim, nije neobično da su u američkome sustavu i znakovi + i – dio konačne ocjene. U tome slučaju jedna hrvatska prolazna ocjena mora zamijeniti čak tri američke, kao u (10).

(10) *hrvatski* *američki*

5	A+, A, A–
4	B+, B, B–
3	C+, C, C–
2	D+, D, D–
1	F

Drugim riječima, pet hrvatskih ocjena, od čega je jedna neprolazna, treba izraziti ono što se u američkome sustavu izražava pomoću trinaest ocjena. Međutim, i način je dodjeljivanja ocjena u dvama sustavima vrlo različit. Na akademskoj se razini u Hrvatskoj ocjena gotovo isključivo temelji na provjeravanju i odražava sud o razini studentova znanja na temelju očekivanih postignuća (v. Jelaska i Cvikić 2008). Za razliku od toga, u američku ocjenu ulazi i individualan napredak pojedinoga studenta, a dodatna je razlika u tome što se američka ljestvica oblikuje prema najboljima u ispitanjoj skupini (kao kod sustava ECTS), dok se hrvatska temelji na unaprijed očekivanome postignuću.

Budući da se Sveučilišna škola održava na hrvatskome tlu, da je sastavni dio hrvatskoga sveučilišta, prirodno je da su i ocjene u svjedodžbama ispisane prema hrvatskome sustavu ocjena. Te se ocjene ne mogu naknadno na jednostavan način prenijeti u američki sustav pa se pribjeglo kompromisnome rješenju prema kojem se studenti dvostruko ocjenjuju — prema hrvatskomu modelu (gdje se ocjenjuje prema očekivanome postignuću) i prema američkomu modelu (u kojem se koliko je moguće uzimaju rezultati najboljih studenata). To znači da je svaka ocjena izražena i brojkom i slovom, a prema potrebi i plusom ili minusom. Tako na primjer student može biti ocijenjen s 5 A+, 5 A ili 5 A–. Prednosti su ovakvoga izražavanja ocjena višestruke. Većem broju korisnika (posebno američkima, ali i nekim drugima) olakšano je tumačenje ocjena. Nadalje, s obzirom da je američki sustav usprkos razlikama među sveučilištima načelno poznatiji (i priznatiji u svijetu) od hrvatskoga i na drugim sveučilištima, prijenos je ocjena u druge sustave

znatno olakšan. Pojedininim studentima od koristi može biti bolja iznijan-siranost ocjena zahvaljujući široj ljestvici američkoga sustava. Nedostatak može biti činjenica da se pri donošenju ocjene na neki način kombiniraju hrvatska i američka pravila pa se američke ocjene pojavljuju kao modificirane hrvatske.

6. Zaključak

U dogledno se vrijeme na hrvatskim sveučilištima očekuje (veća) primjena ocjena prema ECTS-u zato što će se ocjene hrvatskih studenata koji odlaze na europska sveučilišta tražiti u prijepisu prema ECTS-u, a također će na hrvatska sveučilišta dolaziti studenti s takvim ocjenama. Budući da je ocjenjivanje prema ECTS-u znatno drugačije od dosadašnje hrvatske prakse, promjene su u hrvatskome sustavu kako bi ga se moglo uspoređivati s drugima neizbježne. Dvostruko ocjenjivanje, kao što se to već niz godina primjenjuje u Sveučilišnoj školi, moglo bi poslužiti kao model bezbolnijega prijelaza na novi način ocjenjivanja u kojem se zadržava i nacionalna ocjena i ocjena prema sustavu koji treba uvesti. Na taj bi način studentske ocjene odmah, bez dodatnih nostrifikacija i(li) dokumenata, bile usporedive s ocjenama drugih europskih sveučilišta, ali i s ocjenama brojnih naraštaja studenata koji su studirali prije uvođenja novoga sustava. Naime, zadržavanjem nacionalnoga sustava ocjenjivanja uz ocjenjivanje ECTS na svim će razinama obrazovanja u Hrvatskoj i dalje, barem po brojčanim ocjenama, biti slično i prepoznatljivo, pod uvjetom, naravno, da se s novim kurikularnim promjenama u hrvatskome školstvu (znatnije) ne promijeni dosadašnja praksa.

7. Literatura

- Bergovec, M. (2007) Zajednički europski referentni okvir za jezike — prednosti i ograničenja, *Lahor* II/4, 330–336.
- Council of Europe (2001) *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Cambridge: Cambridge University Press.
- EAQUAL, ALTE & Council of Europe (2004) *European Language Portfolio*, Trieste/Cambridge/Strasbourg/Zagreb, Školska knjiga.
- EUA (2004) ECTS Users' Guide — European credit transfer and accumulation system and the diploma supplement, http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/ECTS_DS_Users_guide_en.1094119167134.pdf
- Jelaska, Z. i Cvikić, L. (2008) Procjenjivanje i vrjednovanje u hrvatskome jeziku, *Lahor* III/5: 115–125.

- MPIŠ (1995) Pravilnik o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi,
<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/263393.html>
- Valdevit, M. i Jelaska, Z. (2008) Grading as a Type of Assessment: Statistical analysis and various grading scales, *Proceedings from X International Conference of LEAML*, Dunaujvaros, Hungary (u tisku).

Different systems of grading and comparing scales

In this paper authors present different grading systems in European and non-European countries. Differences in the types of grading (qualitative vs. quantitative), symbols used (numbers, letters, words, percentages, points, additional symbols such as + or –), the range of grading (two stages: pass and fail; three, four, five, six, seven up to 20), and in the grade direction (ascending or descending scales) are shown. The authors show how consideration should be given to the whole system of grading before making decisions on the similarity or translatability of two grades. Even the grading systems of neighboring countries could be similar only superficially. It is particularly hard to realize when grades in the middle range, e.g. 3 or 4 are assigned and languages name them with cognates as they are genetically related (such is the case with Croatian and Czech grades).

In an example of grading at the University School of Croatian Language and Culture (University of Zagreb) it is shown what can be done when the use of two different grading systems in parallel is necessary. Such an approach developed from joint program with an American university and recognized by some other USA and Canadian universities in terms of giving students credit, gives more information needed for transferring grades. Sometimes it is not even necessary to translate (nostrify) grades; parallel grades could be easily transferable.

Key words: grading system, grade, assessment, ECTS grading scale

Ključne riječi: sustav ocjenjivanja, ocjena, procjenjivanje, sustav ECTS